सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानी र शैक्षिक उपलब्धी एक अध्ययन (सन्धिखर्क नगरपालिका, अर्घाखाँची)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,शिक्षाशास्त्र केन्द्रिय विभाग, अर्थशात्र शिक्षा विभाग
स्नातकोतर तह चौथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
सम्झना भुसाल
स्नातकोतर तह (एम.एड.) चौथो सेमेस्टर
क्यापस दर्ता नं.: ४३
परीक्षा क्रमाङ्क:२८७१००१८
त्रि.वि.दर्ता नं.:९-२-३०५-२१९-२०१०
भर्ना वर्ष : २०७१

शिक्षाशास्त्र केन्द्रिय विभाग
अर्थशात्र शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तीपुर, काठमाण्डौ
२०७४

सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानी र शैक्षिक उपलब्धी एक अध्ययन
५१६
सम्झना भुसाल
२०७४

सिफारिसपत्र (RECOMMENDATION LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग अर्न्तगत अर्थशास्त्र शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि **"सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानि र शैक्षिक उपलब्धि एक अध्ययन : सन्धिखर्क नगरपालिका, अर्घाखाँची"** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशन, सुझाव एवम् सल्लाहमा शोधार्थी छात्रा सम्झना भुसालले तयार पार्नुभएको हो ।उक्त शोधपत्रस्वीकृतको लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

उप-प्रा. मिनराज पौडेल

शोध निर्देशक

अर्थशास्त्र शिक्षा केन्द्रीय विभाग

त्रि. वि. कीर्तिपुर, काठमाडौ

मिति..................................

स्वीकृति पत्र (APPROVALLETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग अर्न्तगत अर्थशास्त्र शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि **"सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानि र शैक्षिक उपलब्धि एक अध्ययन : सन्धिखर्क नगरपालिका अर्घाखाँची"** शीर्षकको शोधपत्र अर्थशास्त्र शिक्षा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

विभागिय प्रमुख/शोध निर्देशक ....

उप-प्रा. मीनराज पौडेल

बाह्य सुपरिवेक्षक ....

प्रा. डा. जीव नाथ धिताल

DRCसदस्य ....

मिति :..................

कृतज्ञताज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENT)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग, स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपुर्ति गर्नाका लागि **"सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानी र शैक्षिक उपलब्धि एक अध्ययन : सन्धिखर्क नगरपालिका अर्घाखाँची"**) शीर्षक भएको शोधपत्र प्रस्तुत गरेकी छ ु । सर्वप्रथम शोधपत्र प्रस्तावना स्वीकृत गरी शोधपत्र लेख्ने सुअवसर प्रदान गर्नुहुने अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु उप- प्रा. मीनराज पौडेल ज्यूप्रति सदैव आभारी छु ।यस शोध पत्रले यो क्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा जानकारी लिन इच्छुक व्यक्ति अनुसन्धानकर्ता नीति निर्माताहरुलाई सहयोग पुग्ने छ भन्ने मैले आशा लिएको छु ।

प्रस्तुत शोध पत्रलाई सार्थक र उपलब्धीमूलक बनाउन शोध पत्र प्रस्तावना देखि शोध पत्रको अन्त्यसम्म निरन्तर रुपमा सहज र सरल ढङ्गबाट अमूल्य सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा, हौसला र कुशल निर्देशन दिई सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु तथा शोध निर्देशक आदरणीय गुरु उप-प्रा. मीनराज पौडेल ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु, साथै सदैव आवश्यक सल्लाह, सुझाव तथा मार्गदर्शन गर्नुहुने अर्थशास्त्र विभागका श्रद्धेय गुरुहरु प्रा.डा. महेशराज दाहाल, प्रा.डा. ध्रुवराज शिवाकोटि, प्रा.डा. विनयकुमार कुसैयत, प्रा.डा. सुर्य बहादुर थापा, प्रा. विष्णु बहादुर लुइटेल, उप-प्रा. पद्मा कोइराला र आ.शि. जगदिशमूर्ति कोइराला लगायत अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका सम्पूर्ण गुरुहरुप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अनुसन्धानको लागि गरिएको स्थलगत अध्ययनका क्रममा मलाई आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरु उपलब्ध गराउनुहुने साथै खुलस्त रुपमा प्रश्नहरुको उत्तर दिई सहयोग गर्नुहुने सम्बन्धित विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक, अभिभावक तथा विद्यार्थी प्रति विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु ।साथै मेरो जिवनका हरेक क्षणहरुमा सल्लाह, सुझाव, प्ररेणा र प्रोत्साहन दिई विश्वविद्यालयसम्मको अध्ययन पूरा गर्न आशिवार्द प्रदान गर्नुहुने मेरो स्व. हजुरवुवा शिवलाल भुसाल स्व. हजुरआमा विष्णुमाया भुसाल साथै पिता भोजराज भुसाल माता लक्ष्मी भुसाल भाई सुझाव भुसाल र सम्पूर्ण आफन्तजनप्रति आभार प्रकट गर्दछु । अन्तयमा शोधपत्र लेखनको क्रममा मलाई सहयोग गर्नुहुने मेरा आत्मीय दिदि शान्तातुलसा र

सरस्वति भुसाल मित्रहरु आस्था, ममता, दिलुकला, सुरज, नवराज, टेकप्रसाद, आशिष र गगांराम साथै टाइपिङ्गमा सहयोग पुयाउने युनिर्भसिटी कम्प्युटर एण्ड फोटोकपी सर्भिसका दाजु सुरेश प्रधान प्रति विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधकर्ता

सम्झना भुसाल

सारसंक्षेप (ABSTRACT)

सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा आर्थिक लगानि र शैक्षिक उपलब्धि एक अध्ययन : सन्धिखर्क नगरपालिका, अर्घाखाँची शीर्षकमा गरिएको एक अध्ययन हो । यसमा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहको आर्थिक लगानीको पहिचान गर्नु, सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहको शैक्षिक उपलब्धिको विश्लेषण गर्नु र सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा गरिएको आर्थिक लगानिले शैक्षिक उपलब्धिमा पारेको प्रभावको विश्लेषण गर्नु यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

शेधपत्रको उद्देश्य पुरा गर्न परिमाणात्मक र गुणात्मक तरिकाबाट तथ्याङ्क संकलन गरी वर्णनात्मक र व्याख्यात्मक दुवै ढाँचाको प्रयोग गरी प्रमुख रुपमा प्राथमिक स्रोत र अपूरा तथ्याङ्क द्वितीय स्रोतका माध्यमबाट संकलन गरी प्राप्त तथ्याङ्कलाई आवश्यकताअनुसार तालिका र स्तम्भचित्रको माध्यमबाट विश्लेषण गरिएको छ ।प्राथमिक स्रोतबाट तथ्याङ्क संकलन गर्न छुट्टाछुट्टै प्रश्न निमार्ण गरी माध्यमिक विद्यालयका प्र.अ., अभिभावक, विद्यार्थी र विद्यालय व्यवस्थापन समिति लाई प्रत्यक्ष रुपमा प्रश्न सोधेर संकलन गरिएको थियो भने यसका साथै अवलोकन सुचि र छलफल निर्देशिकाको माध्यमबाट प्रत्यक्ष अवलोकन र लक्षित समुह छलफल सञ्चालन गरी प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो जसका लागि उद्देश्यमुलक र सुविधाजनक नमुना छनौटका आधारमा सन्धिखर्क नगरपालिकामा ज्ञट

१ वटा डेक्स बेञ्चको व्यवस्था भएको र प्रति विद्यार्थी १.८० वर्ग फिट क्षेत्रफल रहेको देखियो । चारवटा माध्यमिक विद्यालयमा नै खेल मैदान रहेको ,१/१ पुस्तकालय, कम्प्युटर कक्षा र शौचालयको सुविधा चारै विद्यालयमा रहेको पाईयो । पिउने पानीको लागि चारै विद्यालयमा धाराको व्यवस्था रहेको पाईयो ।

माध्यमिक विद्यालयको आर्थिक अवश्था अर्न्तगत विद्यालयको आम्दानिको प्रमुख श्रोतको रुपमा सामुदायिक विद्यालयमा सरकारी अनुदान र संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थी शुल्क रहेको छ ।सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक वर्ष २०७१/२०७२ र २०७३ मा कुल आम्दानि रु. २,१९,१६,४७८ प्राप्त भएको छ जसमा सरकारी अनुदानबाट जम्मा रु. २,०४,९७,४१८ अर्थात ९३.२९ प्रतिशत र विद्यार्थी शुल्कबाट रु. २,३३,५३० अर्थात २.३५ प्रतिशत र सामुदायिक स्रोतबाट रु. ९,५२,००० अर्थात ४.३४ प्रतिशत आम्दानि प्राप्त भएको छ

भनेसंस्थागत विद्यालयमा आम्दानिको प्रमुख श्रोत विद्यार्थी शुल्क भएकाले शैक्षिक वर्ष २०७१/२०७२ र २०७३ मा जम्मा रु.२,९२,८३,३०४ आम्दानि प्राप्त भएको देखिएको छ । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयको खर्चको विवरणलाई हेर्दा शैक्षिक वर्ष २०७१/२०७२ र २०७३ मा जम्मा रु.२,०२,८१,४९० खर्च भएको छ भने संस्थागत विद्यालयमा शैक्षिक वर्ष २०७१/२०७२ र २०७३ माजम्मा रु.२,७४,५९,४३८ खर्च भएको देखिएको छ ।

माध्यमिक विद्यालयको विद्यार्थी लागतको अवश्था हेर्दा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कक्षा ९ र १० मा विद्यार्थी प्रत्यक्ष लागत औसतमा रु.४५,८०० र अप्रत्यक्ष लागत औसतमा रु.१४,८९० रहेको पाइयो भने संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको कक्षा ९ र १० मा प्रति विद्यार्थी प्रत्यक्ष लागत औसतमा रु.६६,३०० र अप्रत्यक्ष लागत औसतमा रु.५९,७०० रहेको देखिन्छ । चारै विद्यालयको माध्यमिक तहको शैक्षिक उपलब्धिको तुलनात्मा विश्लेषण गर्दा सामुदायिक विद्यालयको कक्षा १० को अन्त्यमा शैक्षिक उपलब्धि ९०.१५ प्रतिशत र संस्थागत विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धि ९७.८५ प्रतिशत रहेको पाइयो । यसरी हेर्दा सामुदायिक विद्यालयको भन्दा संस्थागत विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धि उच्च रहेको पाइयो । समग्रमा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको आम्दानि तथा खर्चको स्रोत सरकारी अनुदान भएकाले तथा शिक्षामा लगानीको बढी हिस्सा सरकारले व्यहोर्ने भएकाले शिक्षामा व्यक्तिगत खर्च भन्दा सरकारी खर्च बढी भएको देखिन्छ भने संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थी शुल्कबाट विद्यालय सञ्चालन गर्नुपर्ने भएकाले र विद्यालय नाफामुखी हुने भएकाले शिक्षामा व्यक्तिगत आर्थिक भार उच्च रहेको देखिन्छ ।

सामुदायिक र संस्थागत चारै माध्यमिक विद्यालयमा जम्मा १२८ जना शिक्षक रहेका छन् । जसमा सामुदायिक विद्यालयमा ४५ जना तालिम प्राप्त शिक्षक छन् भने संस्थागत विद्यालयमा ७१ जना तालिम प्राप्त शिक्षक रहेको पाइयो । शिक्षक विद्यार्थी अनुपात सामुदायिक विद्यालयमा १.२८ र संस्थागत विद्यालयमा १.२१ रहेको देखिन्छ । शैक्षिक उपलब्धिलाई हेर्दा सामुदायिक विद्यालयमा कक्षा उतीर्ण दर, कक्षा दोहोयाउने दर र कक्षा छाड्ने दर कक्षा ९ मा कमशः ८६.९५ प्रतिशत, ७.३ प्रतिशत, ५.९५ प्रतिशत र कक्षा १० मा कमशः ९०.१५ प्रतिशत, ६.०५ प्रतिशत र ३.८५ प्रतिशत रहेको पाइयो । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालय तर्फ कक्षा उतीर्ण दर, कक्षा दोहोयाउने दर र कक्षा छाड्ने दर कक्षा ९

मा क्रमशः ९३.७५ प्रतिशत, ४.२५ प्रतिशत र २ प्रतिशत रहेको छ भने कक्षा १० मा सोहि दर क्रमशः ९७.८५ प्रतिशत, १.७ प्रतिशत र ०.४५ प्रतिशत रहेको पाइयो ।

अन्त्यमा सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा गरिएको आर्थिक लगानी र शैक्षिक उपलब्धिको विशलेषण गर्दा के भन्न सकिन्छ भने माध्यमिक विद्यालयले शैक्षिक उपलब्धि उच्च तुल्याउन लगानी वृद्धि गर्नुका साथै प्रसाशन तथा कार्यलाई चुस्त, दुरुस्त राख्ने सुधारित परीक्षा प्रणाली, स्वच्छ शैक्षिक वातावरण, बालमैत्री विद्यालय र तालिम प्राप्त शिक्षक हुनु पनि अति आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

विषय सूचि(CONTENTS)

सिफारिस पत्र(RECOMMENDATION LETTER) **i**

स्वीकृत पत्र(APPROVAL LETTER) **ii**

कृतज्ञता ज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENTS) **iii**

सारसंक्षेप **v**

विषय सूचि(CONTENTS) **vi**

तालिका सूचि(LIST OF TABLE) **ix**

संक्षिप्तशब्दावली(ABBREVIATION) **x**

अध्याय एक(CHAPTER ONE)

१. परिचय (INTRODUCTION) १

१.१ अध्ययनको परिचय (Background of The Study) १

१.२ समस्याको कथन (Statement of The Problem) ५

१.३ अध्ययनको महत्व (Importance of The Study) ७

१.४ अध्ययनको उद्देश्य (Objectives of The Study) १०

१.५ अनुसन्धान प्रश्न (Research Questions) १०

१.६ अध्ययनको सीमाहरु (Limitions of The Study) ११

१.७ मुख्य शब्दावलीको परिभाषा (Definition of The Key Terms) १२

१.८ अध्ययनको संगठन (Organization of The Study) १२

अध्याय दुई (CHAPTER TWO)

२.सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक ढाँचा (REVIEW OF RELATED LITERATURE AND THEORETICAL FRAMEWORK) १३

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन(Review of the Theoretical Literature) १३

२.२ सम्बन्धित पूर्व साहित्यको समीक्षा(Review of Related Literature) १८

२.३ प्रस्तुतअध्ययनका लागि पूर्व अध्ययनको प्रभाव(Implication of the Review for the Research) २३

२.४ अनुसन्धानअन्तर (Research Gap) २५

२.५ अवधारणात्मक ढाँचा (Conceptual Feamework) २५

२.६ अध्ययनको कार्यात्मक ढाँचा (Functional Frame Work) २७

अध्यायतीन(CHAPTERTHREE)

३.अनुसन्धानविधि र प्रकृया(RESEARCH METHOD AND PROCEDURES) २८

३.१ अनुसन्धान ढाँचा(Research Design) २८

३.२ तथ्याङ्कको स्रोत(Source of Data) २८

३.२.१ प्राथमिक स्रोत (Primary Source) २८

३.२.२ द्वितीय स्रोत(Secondary Source) २९

३.३ जनसंख्या, नमुनाआकार र रणनीति(Population, Sample Size and Sample Strategy) २९

३.३.१ जनसंख्या(Population) २९

३.३.२ नमुनाको आकार(sample Size) २९

३.३.३ नमुना छनौट रणनीति (Sampling Strategy) ३०

३.४ अध्ययन क्षेत्रको परिचय(Introduction to the Study Area) ३०

३.५ तथ्याङ्क संकलनका साधनहरु (Tools of Data Collection) ३१

३.५.१ प्रश्नावली(Questionniare) ३१

३.५.२ अवलोकन सुचि(Observation List) ३१

३.५.३ छलफल निर्देशिका(Discussion Gride) ३१

३.६ तथ्याङ्क संकलनको तरिका(Techniques of Data Collection) ३२

३.६.१ अन्तरवार्ता(Interview) ३२

३.६.२ प्रत्यक्ष अवलोकन(Direct Observation) ३२

३.६.३ लक्षित समुह छलफल (Focus Group Discussion) ३२

३.७तथ्याङ्क विश्लेषणप्रकृया(Data Analysis Procedurs) ३३

३.८ नीतिगतप्रावधान(Ethical Consideration) ३३

अध्यायचार (CHAPTER FOUR)

४.तथ्याङ्को प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण(INTERPRETATION AND ANALYSIS OF THE RESULT) ३४

४.१ अर्घाखाँचीजिल्लाको परिचय(Introduction of the Arghakhanchi District) ३४

४.१.१ भौगोलिकअवश्था(Geographical Situation) ३६
४.१.२ अर्घाखाँचीजिल्लाको राजनैतिकविभाजन(Political Distribution to the Arghakhanchi District) ३६
४.१.३ शैक्षिकअवश्था(Educational Situation) ३७
४.१.४ हावापानिको अवश्था(Situation of Climate) ३८
४.१.५आर्थिक अवश्था(Economic Status) ३८
४.१.६ पेशागतअवश्था(Occupational Situation) ३८
४.१.७ भू-उपयोगको अवश्था(Situation of Land Use) ४०
४.२ सन्धिखर्क नगरपालिकाको परिचय (Introduction to Sandhikharka Municipality) ४१
४.२.१ भौगोलिकअवश्था(Geographical Situation) ४२
४.२.२ जनसाङ्ख्यिकियअवश्था(Demographical situation) ४२
४.२.३ शैक्षिकअवश्था(Educational Situations) ४२
४.२.४ आर्थिक अवश्था(Economic status) ४३
४.२.५ हावापानीको अवश्था(Situation of climate) ४३
४.३ अध्ययन क्षेत्रको भौतिकअवश्था(Present Physical Condiotion of the Study) ४४
४.३.१ विद्यालयभवनतथा कक्षाकोठा (School Building and Classroom) ४४
४.३.२ फर्निचर संख्या(Number of Furniture) ४५
४.३.३ शौचालय संख्या(Number of the Toile ४६
४.३.४ खेल मैदान(Play Ground) ४६
४.३.५ खानेपानिको सुविधा(Facilities of Drinking Water) ४६
४.४ अध्ययन क्षेत्रको आर्थिक अवश्था(Economic Situation in Study Area) ४७
४.४.१ सामुदायिकविद्यालयहरुको आम्दानिको स्रोत (Source of Income on Community Secondary School) ४८
४.४.२ सामुदायिकविद्यालयको तहगत(Income Level of Community School) ४९

४.४.३ सामुदायिक विद्यालयको तहगत खर्च (Expenditure Level of Community School) ५०
४.४.४ सामुदायिक विद्यालयको क्षेत्रगत खर्च(Area Expenditure Level of Community School) ५१
४.४.५ सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको वार्षिक बचत(Surpus of Community Secondary School) ५२
४.४.६ संस्थागत विद्यालयको आम्दानिको स्रोत(Sources of Income on Institutional School) ५३
४.४.७ संस्थागत विद्यालयको तहगत आय(Income Level of Institutional School) ५४
४.४.८ संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको खर्चको क्षेत्र (Expenditure of Institutional Secondary School) ५४
४.४.९ संस्थागत विद्यालयको तहगत खर्च(Expenditure Level of Institutional School) ५५
४.४.१०संस्थागत विद्यालयको क्षेत्रगत खर्च(Area Expenditure Level Institutional School) ५६
४.४.११ संस्थागतमाध्यमिक विद्यालयको बचत (Surplus of Institutional SecondarySchool) ५७
४.५ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको आयको तुलना(Income Comprision between Community and Institutional School) ५८
४.६ सामुदायिकतथा संस्थागत विद्यालयको खर्चको तुलना(Expenditure Comparision) ५९
४.७ सामुदायिक र संस्थागतमाध्यमिकविद्यालयको प्रति विद्यार्थी लागत (Per Student Cost in Community and Institutional Secondary School) ६०

४.७.१सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी लागत(Student Cost in Community School) ६०
४.७.२ सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी लागत (Student Cost in Institutional School) ६३
४.८.२सामुदायिकतथा संस्थागतविद्यालयको प्रति विद्यार्थी लागत तुलना (Comprasingbetween Per unit Cost in Community and Institutional School) ६५
४.८ सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको शैक्षिक विवरण(Educational Profile of Sampled Community and Institutional Secondary School) ६५
४.८.१ सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना (Student Enrollment of Community and Institutional Secondary School) ६५
४.८.२ सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (Teacher Pupil Ratio in Community and Institutional Secondary School) ६६
४.८.३ सामुदायिक तथा संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षकहरुको विवरण (Profile of Teachers on Community and Institutional Secondary School) ६६
४.८.४ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धि (Educational Achievement in Community School) ६९
४.९ विद्यालयमा गरिएको आर्थिक लगानिले शैक्षिक उपलब्धमा पारेको प्रभावको विश्लेषण (Analysis of Investement Education Achivement) ७३
४.९.१ विद्यालयको आर्थिक लगानिको विश्लेषण (Analysis of Economic Investement in School) ७४
४.९.२ शैक्षिक उपलब्धिको प्रभावको विश्लेषण(Analysis of Educational Achievement and its Effects) ७५
४.९.३ आर्थिक लगानीले शैक्षिक उपलब्धिमा पारेको प्रभावको विश्लेषण (Analysis Effect in Economic Investement and Education Achievement) ७७

४.१० अध्ययनको सारांश(Summary of the Study) ७८

अध्यायपाँच(CHAPTER FIVE)

निष्कर्ष र सुझावहरु(Conclusion and Decommendations) ८२
५.१ निष्कर्ष(Conclusion) ८२
५.२ सुझावहरु(Recommendations) ८४
५.२.१ नीतिसगँ सम्बन्धित सुझावहरु(Policy Related Recommendations) ८४
५.२.२ प्रयोगात्मक क्षेत्रसगँ सम्बन्धित सुझावहरु(Practice Related Recommendations) ८५
५.२.३ आगामी अनुसन्धानसगँ सम्बन्धित सुझावहरु (Further Research Related Recommendations) ८६
सन्दर्भ सामग्रीहरु(References)
अनुसूचिहरु(Appendices)

तालिका सूचि (LIST OF TABLE)

तलिका ४.१	जिल्लाको राजनैतिक विभाजन	३६
तलिका ४.२	अर्घाखाँची जिल्लाको शैक्षिक झलक, (२०७३)	३७
तलिका ४.३	अर्घाखाँची जिल्लाको पेशागत अवश्था, (२०७३)	३९
तलिका ४.४	अर्घाखाँची जिल्लाको भु–उपयोगको अवश्था, (२०७३)	४०
तलिका ४.५	सन्धिखर्क नगरपालिकाको शैक्षिक अवश्था, (२०७३)/	४३
तलिका ४.६	प्रति विद्यार्थी कक्षाकोठा क्षेत्रफल (वर्गफिट) (२०७१/२०७२/२०७३)	४४
तालिका ४.७	प्रति विद्यार्थी फर्निचर संख्या (२०७१/२०७२/२०७३)	४५
तालिका ४.८	भौतिक साधन तथा स्रोतहरु (२०७१/२०७२/२०७३)	४७
तलिका ४.९	सामुदायिक विद्यालयमा आय विवरण	४८
तालिका ४.१०	सामुदायिक विद्यालयमा तहगत आयको विवरण	४९
तालिका ४.११	सामुदायिक विद्यालयको तहगत खर्चको विवरण	५०
तालिका ४.१२	सामुदायिक विद्यालयको क्षेत्रगत खर्चको विवरण	५१
तालिका ४.१३	सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको वार्षिक बचत	५२
तालिका ४.१४	संस्थागत विद्यालयको आम्दानिको विवरण	५३
तालिका ४.१५	संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको वार्षिक खर्च विवरण	५४
तालिका ४.१६	संस्थागत विद्यालयको तहगत खर्च विवरण	५५
तालिका ४.१७	संस्थागत विद्यालयको क्षेत्रगत खर्च विवरण	५६
तालिका ४.१८	संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको बचत	५७
तालिका ४.१९	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको आयको तुलना	५८
तालिका ४.२०	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको खर्चको तुलना	५९
तालिका ४.२१	सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी प्रत्यक्ष लागत	६०
तालिका ४.२२	सामुदायिक विद्यालयमा प्रति विद्यार्थी अप्रत्यक्ष औषत लागत	६१

तालिका ४.२३ सामुदायिक विद्यालयको माध्यमिक तहमा विद्यार्थी अप्रत्यक्ष लागत ६२

तालिका ४.२४ सामुदायिक विद्यालयको माध्यमिक तहमा प्रति विद्यार्थी कुल लागत ६३

तालिका ४.२५ संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहमा अप्रत्यक्ष खर्च ६४

तालिका ४.२६ संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक प्रति विद्यार्थी कुल लागत ६४

तालिका ४.२७ सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको विद्यार्थी भर्ना ६६

तालिका ४.२८ सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात ६७

तालिका ४.२९ संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात ६७

तालिका ४.३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षकहरुको विवरण ६८

तालिका ४.३१ संस्थागत माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षक विवरण ६९

तालिका ४.३२ सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धि ७०

तालिका ४.३३ सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको एस.एल.सी. नतिजा विवरणक ७१

तालिका ४.३४ संस्थागत विद्यालयको माध्यमिक तहको शैक्षिक उपलब्धि ७२

तालिका ४.३५ संस्थागत विद्यालयको एस.एल.सी. नतिजा ७३

तालिका ४.३६ विद्यालयको आर्थिक लगानीको विश्लेषण ७४

तालिका ४.३७ सामुदायिक र संस्थागत माध्यमिक विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धिको विश्लेषण ७५

तालिका ४.३८ सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको एस.एल.सी. परिक्षाको नतिजा विवरणक ७६

तालिका ४.३९ आर्थिक लगानी र शैौक्षक उपलब्धिको विश्लेषण ७७

संक्षिप्त शब्दावली (ABBREVIATION)

प्रा.वि.	=	प्राथमिक विद्यालय
मा.वि	=	माध्यमिक विद्यालय
उ.मा.वि.	=	उच्च माध्यमिक विद्यालय
न.पा.	=	नगरपालिका
प्र.अ.	=	प्रधानध्यापक
वि.व्य.स.	=	विद्यालय व्यवस्थापन समिति
जि.वि.स.	=	जिल्ला विकास समिति
कि.मि.	=	किलोमिटर
मि.	=	मिटर
क्र.स.	=	क्रमसंख्या
आ.व.	=	आर्थिक वर्ष
शै.स.	=	शैक्षिक सत्र